

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Marek Michalak

ZEW/500/16/2013/JF

Warszawa, *M* marca 2013 roku

Pan
Sławomir Piechota
Przewodniczący Komisji
Polityki Społecznej i Rodziny
Sejm RP VII kadencja

Pan
Artur Bramora
Przewodniczący Komisji
Edukacji, Nauki i Młodzieży
Sejm RP VII kadencja

dobrze się stało, że „Informacja o wynikach kontroli: Kształcenie uczniów z niepełnosprawnościami o specjalnych potrzebach edukacyjnych” przedstawiona przez Najwyższą Izbę Kontroli wywołała tak burzliwą dyskusję wśród parlamentarzystów. Moje doświadczenia wynikające z podejmowanych interwencji potwierdzają wnioski z ww. kontroli NIK. Jest absolutnie niezaprzeczalnym fakt, że sytuacja dzieci z niepełnosprawnością wymaga wprowadzenia przemyślanych zmian.

Dobrze oceniam uregulowania prawne dotyczące pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanej uczniom w szkole. Mówi się w nich m.in. o konieczności dostosowania przez nauczyciela wymagań edukacyjnych, wynikających z programu nauczania do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia. Niestety, jak wynika z mojej praktyki, zbyt często nie jest to stosowane w praktyce. Rodzice skarżą się na niewłaściwie zorganizowaną pomoc psychologiczno-pedagogiczną (lub jej brak) i nierealizowanie zaleceń wynikających z orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego wydawanych przez poradnie psychologiczno-

pedagogiczne. Niejednokrotnie w szkołach ogólnodostępnych zdarzają się też przypadki, że rodzice dzieci z niepełnosprawnością są nakłaniani do zmiany przez ich dziecko formy realizacji obowiązku szkolnego na nauczanie indywidualne bądź przeniesienie do oddziału integracyjnego.

Z podejmowanych przez Rzecznika Praw Dziecka interwencji jasno wynika, że podstawowym problemem, który uniemożliwia praktyczną realizację istniejących przepisów prawa jest niedostateczne przygotowanie nauczycieli oraz pracowników jednostek władzy terenowej do zmian w edukacji dzieci z niepełnosprawnością (i to zarówno ze względu na brak fachowej wiedzy w tym zakresie, jak i barierę mentalną). Na powyższe zwracałem uwagę w swoim liście skierowanym 19 października 2012 roku do Kuratorów Oświaty, wskazując właśnie na potrzebę zmian w tym zakresie.

Przykładem takiego braku zrozumienia dla potrzeb tych dzieci są stale napływające do mnie skargi na brak lub źle zorganizowane dowożenie do szkół uczniów z niepełnosprawnością. Przyczyną tychże sytuacji jest niekorzystna dla nich interpretacja zapisów art. 17 ust. 3a ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.) i uzurpowanie sobie przez gminy prawa wyboru szkoły, do której będą organizowały dowożenie (o czym kilkakrotnie w swoich wystąpieniach informowałem już Ministra Edukacji Narodowej). Gminy odmawiają organizacji dowożenia do ośrodków lub szkół wybranych przez rodziców (które zdaniem opiekunów najpełniej zabezpieczą realizację zaleceń wskazanych we właściwych orzeczeniach poradni psychologiczno-pedagogicznych). Problem ten wymaga jak najszybszego rozwiązania poprzez doprecyzowanie przepisów prawa w tym zakresie.

Inne poważne zagadnienie, na które chciałbym zwrócić uwagę omawiając problem dzieci z niepełnosprawnością, jest definicja nauczania włączającego i nauczania integracyjnego. Często pojęcia te stosuje się wymiennie (także w ww. raporcie NIK, cyt. *edukacja integracyjna (włączająca) – jest edukacją uczniów z niepełnosprawnościami wspólnie z innymi uczniami.*), podczas gdy nie są one wcale tożsame.

O idei edukacji włączającej pisał wielu znakomitych pedagogów (m.in. prof. P. Mittler¹, M. John i P. Bayliss²). Daje ona dziecku z niepełnosprawnością możliwość bycia i kształcenia się w swoim najbliższym środowisku, czyli w rejonowej szkole ogólnodostępnej (dziecko nie musi być „wykorzeniane” ze swojego naturalnego środowiska, jak to się często dzieje w przypadku nauczania integracyjnego). Takie prawo daje mu art. 24 ratyfikowanej przez Polskę w dniu 6 września 2012 r. Konwencji Praw Osób Niepełnosprawnych: *Państwa Strony*

uznają prawo osób niepełnosprawnych do edukacji. W celu realizacji tego prawa bez dyskryminacji i na zasadach równych szans, Państwa Strony zapewniają włączający system kształcenia umożliwiający integrację na wszystkich poziomach edukacji (...) Realizując to prawo, Państwo Strony zapewniają, że osoby niepełnosprawne będą korzystać z włączającego, bezpłatnego nauczania obowiązkowego wysokiej jakości na poziomie podstawowym i średnim, na zasadach równości z innymi osobami, w społecznościach, w których żyją (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169).

Przywołany już wcześniej przez mnie w tym wystąpieniu prof. P. Mittler – wybitny specjalista w dziedzinie wyrównywania szans edukacyjnych – podkreśla jednak, że włączanie nie oznacza umieszczania dzieci w szkołach powszechnych. Oznacza natomiast taką przemianę szkół ogólnodostępnych, aby odpowiadały one potrzebom dzieci z niepełnosprawnością. Wymaga też udzielenia pomocy nauczycielom w przyjęciu odpowiedzialności za nauczanie wszystkich dzieci w ich rodzimych szkołach. Jeśli ten warunek nie jest spełniony, idea nauczania włączającego traci sens, a rozpoczęcie procesu edukacji w szkole do tego nieprzygotowanej nabiera znamion eksperymentu przeprowadzanego na dziecku. Dlatego też upowszechnienie idei nauczania włączającego wymaga przemodelowania świadomości i postaw społecznych zarówno w szkole, jak i w organach prowadzących szkoły. Można tego dokonać poprzez intensywne doskonalenie nauczycieli oraz innych osób dorosłych (np. pracowników samorządów), których działania zawodowe powinny być skoncentrowane na realizacji praw dziecka. M. John i P. Bayliss słusznie uważają, że włączenie jest czymś więcej niż integracją. Odrzuca ono bowiem tradycyjne podejście do osób z niepełnosprawnościami, proponuje uznanie zjawiska niepełnosprawności za część doświadczenia ludzkości i traktowanie jej jako centralnej kwestii w planowaniu usług służących człowiekowi. Są zdania, że wprowadzenie włączającego systemu edukacji gwarantuje równouprawnienie uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i mającymi trudności w uczeniu się, a stosowanie systemu włączania jest przejawem przestrzegania praw jednostki ludzkiej.

Edukacja włączająca bardziej więc skupia się na dziecku niż na programie nauczania. Podejście to oparte jest na rozpoznaniu, że każde dziecko uczy się i rozwija indywidualnie, w różnym tempie i należy mu stworzyć takie warunki nauczania, które odpowiadałyby jego potrzebom, z uwzględnieniem dzieci z różnymi dysfunkcjami. Edukacja włączająca to proces polegający na zwiększeniu uczestnictwa wszystkich uczniów w życiu szkoły, łącznie z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Jest to proces restrukturyzacji nie tylko

szkolnictwa, ale całego życia społecznego, które powinno odpowiadać różnorodności uczniów w miejscach ich zamieszkania.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 10a i art. 11 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2000 r. Nr 6, poz. 69 z późn. zm.), zwracam się do Państwa Posłów z prośbą o wykorzystanie moich uwag w trakcie debaty o potrzebach zmian odnośnie sytuacji dzieci z niepełnosprawnością i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Do wypracowań naukowych
Marek Szumilas

Do wiadomości:

Pani Krystyna Szumilas
Minister Edukacji Narodowej

¹ opracowanie książki prof. P. Mittler, , pt. „Working Towards Inclusive Education. Social Context” (Praca ku edukacji włączającej. Konteksty społeczne), wyd. 2000 r., przygotowane przez Annę Wykę. PAN.

² Bayliss P. Edukacja włączająca [w:] Bogucka J. , Żyro D. Wejner T. Od nauczania integracyjnego do szkoły równych szans. Materiały z konferencji, Konstancin 28-29 października 2002, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, Warszawa 2002.

MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ

DZSE-WSPE-HM-043-2/13

Warszawa, 2013-04-04

Pan

Marek Michalak

Rzecznik Praw Dziecka

Szanowny Panie Ministrze,

w związku z pismem nr ZEW/500/16/2013/JF z 11 marca 2013 r. dotyczącym „Informacji o wynikach kontroli: Kształcenie uczniów z niepełnosprawnościami o specjalnych potrzebach edukacyjnych” przedstawionych przez Najwyższą Izbę Kontroli, uprzejmie informuję.

Najwyższa Izba Kontroli w wyniku przeprowadzonej w 2012 roku kontroli, pozytywnie oceniła realizację przez Ministra Edukacji Narodowej polityki oświatowej państwa w odniesieniu do kształcenia uczniów niepełnosprawnych. Stwierdzono natomiast nieprawidłowości w działalności niektórych szkół oraz wykonywaniu zadań przez jednostki samorządu terytorialnego.

W związku z powyższym, 5 marca 2013 r. Minister Edukacji Narodowej zwrócił się do wojewodów i kuratorów oświaty z prośbą o zapoznanie się z informacją Najwyższej Izby Kontroli o wynikach przeprowadzonych kontroli i zainteresowanie się występującymi w szkołach i placówkach problemami oraz w odniesieniu do dyrektorów szkół i placówek oraz organów prowadzących szkoły/placówki, którym Najwyższa Izba Kontroli wydała zalecenia, jak również wykonaniem tych zaleceń. Poproszono również o podjęcie działań zapobiegających powstawaniu nieprawidłowości zdiagnozowanych przez Najwyższą Izbę Kontroli.

Zgodnie z art. 71b ust. 5, 5a i 5b ustawy o systemie oświaty za zapewnienie kształcenia specjalnego ucznia niepełnosprawnego odpowiedzialna jest właściwa jednostka samorządu terytorialnego, do której zadań należy prowadzenie odpowiednio przedszkoli lub szkół danego typu i rodzaju. Zgodnie z przepisami art. 5 ust. 7 ww. ustawy organ prowadzący szkołę odpowiada za jej działalność i do jego zadań należy w szczególności:

- zapewnienie warunków działania szkoły lub placówki, w tym bezpiecznych

i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki,

- wykonywanie remontów obiektów szkolnych oraz zadań inwestycyjnych w tym zakresie,
- zapewnienie obsługi administracyjnej, finansowej, w tym w zakresie wykonywania czynności, o których mowa w art. 4 ust. 3 pkt 2-6 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, i organizacyjnej szkoły lub placówki,
- wyposażenie szkoły lub placówki w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji programów nauczania, programów wychowawczych, przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów oraz wykonywania innych zadań statutowych.

Należy zaznaczyć, że z ogólnej kwoty części oświatowej subwencji ogólnej wyodrębnia się - zgodnie z art. 28 ust. 2 ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2008 r. Nr 88, poz. 539, z późn. zm.) - rezerwę części oświatowej subwencji ogólnej. Rezerwą części oświatowej subwencji ogólnej dysponuje minister właściwy do spraw finansów publicznych, po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz reprezentacji jednostek samorządu terytorialnego. Na podstawie opracowanych na każdy rok kalendarzowy kryteriów podziału rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej, jednostki samorządu terytorialnego korzystają z możliwości występowania z wnioskami o zwiększenie części oświatowej subwencji ogólnej.

W ramach kryteriów podziału tej rezerwy w latach 2009 – 2011 jednostka samorządu terytorialnego prowadząca przedszkole integracyjne lub specjalne, szkołę lub placówkę systemu oświaty mogła ubiegać się o dofinansowanie prac remontowych (tzw. remonty bieżące), likwidujących utrudnienia występujące w budynkach przedszkoli, szkół i placówek systemu oświaty i ich najbliższym otoczeniu, które ze względu na rozwiązania techniczne, konstrukcyjne lub warunki użytkowania uniemożliwiały lub utrudniały swobodę ruchów osobom niepełnosprawnym. Dzięki temu samorzady mogły likwidować bariery architektoniczne w prowadzonych przedszkolach, szkołach i placówkach systemu oświaty.

W 2009 r. dofinansowanie z rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej z tytułu remontów bieżących szkół ogólnodostępnych mających na celu likwidację barier architektonicznych w odniesieniu do uczniów niepełnosprawnych otrzymało 141 jednostek samorządu terytorialnego na łączną kwotę 10.676 tys. zł. Wnioski obejmowały 175 szkół. W roku 2010 odpowiednio – 127 jednostek samorządu terytorialnego i 157 szkół na kwotę 9.273 tys. zł. W roku 2011 o dofinansowanie z ww. tytułu ubiegały się 104 samorzady (118 szkół i placówek) i otrzymały one łącznie 7.147 tys. zł.

W roku 2013 wysokość rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej wynosi 0,4 %. Jednym z kryteriów podziału jest dofinansowanie remontów bieżących mających na celu likwidację barier architektonicznych w odniesieniu do uczniów niepełnosprawnych. Dofinansowanie nie obejmuje refundacji wydatków poniesionych przez JST na remonty już wykonane. Nieprzekraczalny termin składania wniosków - do dnia 30 kwietnia 2013 r.

Z danych zgromadzonych w systemie informacji oświatowej w 2012 r. wynika, że 13 076 (34,50 %) z ogólnej liczby 37 901 placówek systemu oświaty, jest wyposażonych w urządzenia dla niepełnosprawnych uczniów (toalety, windy,

podjazdy dla wózków inwalidzkich). W porównaniu do roku 2011 odsetek szkół posiadających wyposażenie w urządzenia dla niepełnosprawnych uczniów zwiększył się o 1,94 %.

Wyposażenie szkół dla dzieci i młodzieży w urządzenia dla uczniów niepełnosprawnych na podstawie danych SIO (wg stanu na 30. 09. 2012 r., wersja 3 wygenerowana 22 lutego 2013 r.)

Typ szkoły	Liczba szkół	Liczba szkół posiadających urządzenia dla niepełnosprawnych	Odsetek szkół posiadających urządzenia dla niepełnosprawnych wśród ogólnej liczby szkół	Urządzenia dla niepełnosprawnych		
				Liczba toalet	Liczba wind	Liczba podjazdów dla wózków
Przedszkole	9 825	2 988	30,41	5 065	326	2 153
Szkoła podstawowa	13 408	5 646	42,11	9 349	986	4 922
Gimnazjum	7 294	2 756	37,78	4 927	722	2 359
Zasadnicza szkoła zawodowa	1 757	194	11,04	401	34	138
Liceum ogólnokształcące	2 338	764	32,68	1 497	235	617
Liceum profilowane	288	21	7,29	39	5	20
Technikum	2 007	523	26,06	996	123	456
Liceum ogólnokształcące uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	78	4	5,13	10	0	1
Technikum uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	75	3	4,00	6	1	3
Szkoła policealna (ponadgimnazjalna)	370	77	20,81	163	35	52
Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z więcej niż jedną niepełnosprawnością	461	100	21,69	184	23	54
Razem	37 901	13 076	34,50	22 637	2 490	10 775

Zgodnie z art. 14a ust. 4 i art. 17 ust. 3a ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256 poz. 2572, z późn. zm.), gmina ma również obowiązek:

- zapewnić bezpłatny transport i opiekę w czasie przewozu do najbliższego przedszkola, oddziału przedszkolnego w szkole podstawowej, innej formy wychowania przedszkolnego, niepełnosprawnym dzieciom pięcioletnim oraz dzieciom objętym wychowaniem przedszkolnym na podstawie art. 14 ust. 1a ww. ustawy, bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu do najbliższego przedszkola, oddziału przedszkolnego w szkole podstawowej, innej formy

wychowania przedszkolnego lub ośrodka umożliwiającego dzieciom, upośledzonym umysłowo w stopniu głębokim, a także dzieciom z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi realizację obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, albo zwrot kosztów przejazdu ucznia i opiekuna na zasadach określonych w umowie zawartej między wójtem (burmistrzem, prezydentem miasta) i rodzicami, opiekunami lub opiekunami prawnymi, jeżeli dowożenie zapewniają rodzice, opiekunowie lub opiekunowie prawni;

- zapewnić uczniom niepełnosprawnym, których kształcenie i wychowanie odbywa się na podstawie art. 71b ww. ustawy, bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu do najbliższej szkoły podstawowej i gimnazjum, a uczniom z niepełnosprawnością ruchową, upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym - także do najbliższej szkoły ponadgimnazjalnej, nie dłużej jednak niż do ukończenia 21. roku życia lub zwrot kosztów przejazdu ucznia, oraz jego opiekuna do szkoły lub ośrodka, na zasadach określonych w umowie zawartej między wójtem (burmistrzem, prezydentem miasta) i rodzicami, opiekunami lub opiekunami prawnymi ucznia, jeżeli dowożenie i opiekę zapewniają rodzice, opiekunowie lub opiekunowi prawni;
- zapewnić dzieciom i młodzieży, upośledzonym umysłowo w stopniu głębokim, a także dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi, bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu do ośrodka umożliwiającego tym dzieciom i młodzieży realizację obowiązku szkolnego i obowiązku nauki, nie dłużej jednak niż do ukończenia 25 roku życia lub zwrot kosztów przejazdu ucznia, oraz jego opiekuna do szkoły lub ośrodka, na zasadach określonych w umowie zawartej między wójtem (burmistrzem, prezydentem miasta) i rodzicami, opiekunami lub opiekunami prawnymi ucznia, jeżeli dowożenie i opiekę zapewniają rodzice, opiekunowie lub opiekunowi prawni.

Biorąc pod uwagę obowiązki szkoły w zakresie organizacji kształcenia specjalnego uczniów niepełnosprawnych, jej dyrektor, zgodnie z art. 39 ustawy o systemie oświaty, odpowiada za ich realizację i w porozumieniu z organem prowadzącym, podejmuje decyzje m.in. dotyczące zatrudnienia nauczycieli i specjalistów wykonujących zadania z zakresu pomocy psychologiczno - pedagogicznej, w szczególności psychologów, pedagogów, logopedów i doradców zawodowych, pozwalające na zaspokojenie rozpoznanych wcześniej potrzeb w tym zakresie. W myśl art. 42 ust. 7 pkt 3 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674, z późn. zm.), organ prowadzący szkołę lub placówkę określa tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin m.in. dla pedagogów, psychologów, logopedów, doradców zawodowych prowadzących zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu w celu wspomaganie uczniów w podejmowaniu decyzji edukacyjnych i zawodowych, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 22 ust. 2 pkt 11 ustawy o systemie oświaty. Powyższa regulacja, obejmująca nauczycieli realizujących zadania z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, pozwala na dostosowanie ich pensum do potrzeb dzieci i młodzieży uczących się w danej szkole.

W przypadku braku, bądź niewłaściwej realizacji zadań oświatowych przez

poszczególne podmioty odpowiedzialne za organizację kształcenia dla uczniów niepełnosprawnych, organami nadrzędnymi są:

- dla szkoły, w zakresie nadzoru pedagogicznego – kurator oświaty, w zakresie finansowym – jednostka samorządu terytorialnego;
- dla jednostki samorządu terytorialnego – wojewoda, Regionalna Izba Obrachunkowa;
- dla kuratora oświaty – Minister Edukacji Narodowej.

Ministerstwo Edukacji Narodowej stwarza warunki organizacyjno-prawne do kształcenia, wychowania i opieki pedagogicznej wszystkim dzieciom i młodzieży, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, a więc również dzieciom z różnymi rodzajami niepełnosprawności w przedszkolach, szkołach wszystkich typów i rodzajów - ogólnodostępnych, integracyjnych lub specjalnych, a także w placówkach systemu oświaty.

Wdrażanie opracowywanych rozwiązań prawnych i organizacyjnych w przedszkolach, szkołach i placówkach systemu oświaty jest kontrolowane i analizowane. Analizowanie funkcjonowania i efektów kształcenia specjalnego w różnych formach organizacyjnych jest prowadzone poprzez analizę danych gromadzonych w Systemie Informacji Oświatowej, wyników nadzoru pedagogicznego oraz wpływających do MEN wniosków i uwag, dotyczących realizacji kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania ustala podstawowe kierunki realizacji przez kuratorów oświaty polityki oświatowej państwa, w szczególności zadań z zakresu nadzoru pedagogicznego, a następnie nadzoruje i koordynuje wykonywanie tego nadzoru na terenie kraju, w szczególności nadzorując działalność kuratorów oświaty w tym zakresie.

Kuratorzy oświaty przedkładają Ministrowi Edukacji Narodowej, na początku każdego roku szkolnego, szczegółowe plany nadzoru pedagogicznego zawierające dane ilościowe w zakresie zaplanowanych ewaluacji całościowych i problemowych oraz kontroli planowych, w odniesieniu do poszczególnych typów szkół i placówek. Otrzymywane od kuratorów oświaty bieżące informacje umożliwiają kontrolowanie sprawności i efektywności nadzoru pedagogicznego, planowanie i wdrażanie rozwiązań służących rozwojowi szkół i placówek.

Problematyka kształcenia uczniów niepełnosprawnych jest obecna w tematyce prowadzonych kontroli w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego, ponadto planuje się wzmocnienie działań w tym obszarze. Do planów kontroli, przeprowadzanych przez kuratoria oświaty, sukcesywnie będą włączane zagadnienia dotyczące kształcenia uczniów z niepełnosprawnościami, w tym kwalifikacji nauczycieli w szkołach kształcących uczniów z niepełnosprawnościami.

W roku szkolnym 2012/2013 przeprowadzone będą kontrole w zakresie:

- organizacji zajęć rewalidacyjnych, w tym liczby godzin i rodzaju tych zajęć oraz ich zgodności z zaleceniami zawartymi w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na niepełnosprawność, w ogólnodostępnych publicznych szkołach podstawowych, gimnazjach, liceach ogólnokształcących i zasadniczych szkołach zawodowych;
- zgodności organizacji zajęć rewalidacyjno-wychowawczych z przepisami prawa w publicznych przedszkolach, szkołach podstawowych, gimnazjach

oraz publicznych i niepublicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych i ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych.

Na rok szkolny 2013/2014 zaplanowane zostały następujące tematy:

- organizacja kształcenia uczniów niepełnosprawnych w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych i integracyjnych;
- wydawanie przez zespoły orzekające publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym specjalistycznych, opinii i orzeczeń zgodnie z przepisami prawa.

Realizacja planów nadzoru pedagogicznego kuratorów oświaty jest systematycznie, w cyklu comiesięcznym, monitorowana, co daje bieżący obraz stopnia wykonywania zadań objętych w danym roku szkolnym nadzorem pedagogicznym. Kuratorzy oświaty przekazują, do każdego 5 dnia miesiąca, dane liczbowe w zakresie przeprowadzonych ewaluacji i kontroli. Uzyskiwane szczegółowe informacje w tym zakresie umożliwiają dokonywanie ilościowych i jakościowych analiz dotyczących realizacji ustalonego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania zakresu ewaluacji oraz tematyki kontroli planowych. Otrzymywane od kuratorów oświaty bieżące informacje umożliwiają kontrolowanie sprawności i efektywności nadzoru pedagogicznego, planowanie i wdrażanie rozwiązań służących rozwojowi szkół i placówek.

Gromadzone są także informacje dotyczące wykonywania przez kuratorów oświaty zadań nieujętych w planie nadzoru pedagogicznego - realizacji kontroli doraźnych. Pozyskiwane dane ilościowe pozwalają na ustalenie przyczyn przeprowadzania kontroli, wyodrębnienia obszarów funkcjonowania szkół i placówek będących przedmiotem kontroli, sprawdzenia zgodności z przepisami prawa zarówno organizacji, jak i przeprowadzania kontroli.

Przekazane przez kuratorów oświaty wnioski, zgodnie z § 19 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. Nr 168, poz. 1324), stanowią materiał do przygotowania informacji zbiorczej dotyczącej realizacji zadań z zakresu nadzoru pedagogicznego w szkołach i placówkach w danym roku szkolnym. Pozwalają na sformułowanie rekomendacji, które minister właściwy do spraw oświaty i wychowania uwzględnia ustalając kierunki realizacji polityki oświatowej państwa.

Od 2008 r. konsekwentnie wprowadzane są zmiany w przepisach prawa, które mają na celu zapewnienie dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnościami powodzenia w nauce szkolnej, wyrównujące ich szanse edukacyjne, zapewniające odpowiednie warunki do nauki i pomoc psychologiczno-pedagogiczną oraz zatrudnienie nauczycieli i specjalistów do prowadzenia zajęć w sposób dostosowany do ich potrzeb i możliwości rozwojowych. Dzięki wprowadzonym zmianom proces kształcenia ucznia niepełnosprawnego dostosowany jest do jego indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz posiadanych przez niego predyspozycji psychofizycznych niezależnie od typu i rodzaju szkoły do jakiej uczęszcza. Indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny, na podstawie którego odbywa się kształcenie ucznia niepełnosprawnego, zawiera zintegrowane działania nauczycieli i specjalistów podejmowane wobec dziecka oraz realizowane zajęcia rewalidacyjne oraz zajęcia z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

W związku z potrzebą specjalistycznego doskonalenia nauczycieli w zakresie pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w MEN trwają prace nad

stworzeniem systemu wspomaganie przedszkoli, szkół i placówek.

Przygotowując rozwiązania w tym zakresie, Ministerstwo Edukacji Narodowej kierowało się wynikami analiz przeprowadzonych m.in. w ramach projektu pn. „Wzmocnienie systemu wspierania rozwoju szkół ze szczególnym uwzględnieniem doskonalenia nauczycieli i doradztwa metodycznego” (projekt realizowany przez MEN w ramach POKL, Priorytet III Wysoka jakość oświaty, Poddziałanie 3.3.1 Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli).

W raporcie z realizacji tego projektu sformułowano rekomendacje dotyczące zmian w systemie doskonalenia nauczycieli, w których wskazano na konieczność powiązania systemu doskonalenia nauczycieli z systemem wspomaganie szkół i placówek tak, aby kierowane do nauczycieli doskonalenie zawodowe pomogło im rozwiązywać problemy zaistniałe w danym środowisku szkolnym.

Efektom tych prac jest zmiana rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 listopada 2009 r. *w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli* (Dz. U. Nr 200, poz. 1537 i z 2012 r., poz. 1196) oraz wydanie nowego rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. *w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych* (Dz. U. z 2013 r., poz. 199), które weszło w życie 16 marca br.

Ww. regulacje zobowiązują placówki doskonalenia nauczycieli i poradnie psychologiczno-pedagogiczne do realizacji zadań przez:

- 1) organizowanie i prowadzenie wspomaganie szkół i placówek, polegającego na zaplanowaniu i przeprowadzeniu działań mających na celu poprawę jakości pracy szkoły lub placówki w zakresie wynikającym z zadań lub z potrzeb wspomaganie przedszkola, szkoły lub placówki obejmującego m.in.:
 - pomoc w diagnozowaniu potrzeb szkoły lub placówki,
 - ustalenie sposobów działania prowadzących do zaspokojenia potrzeb szkoły lub placówki,
 - zaplanowanie form wspomaganie i ich realizację,
 - wspólną ocenę efektów i opracowanie wniosków z realizacji zaplanowanych form wspomaganie;
- 2) organizowanie i prowadzenie sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli, specjalistów wychowawców i specjalistów udzielających pomocy psychologiczno-pedagogicznej, zatrudnionych w szkołach i placówkach oraz dyrektorów szkół i placówek, którzy w zorganizowany sposób współpracują ze sobą w celu doskonalenia swojej pracy, w szczególności przez wymianę doświadczeń.

Oferta wspomaganie szkół, tworzona przez placówki doskonalenia nauczycieli oraz poradnie psychologiczno-pedagogiczne będzie:

- wynikać z analizy indywidualnej sytuacji szkoły,
- odpowiadać na specyficzne potrzeby szkoły,
- obejmować cały proces wspomaganie, poczynając od przeprowadzenia, we współpracy ze szkołą lub placówką, diagnozy jej potrzeb, poprzez pomoc w realizacji zaplanowanych działań, towarzyszenie w trakcie wprowadzanej zmiany, aż po wspólną ze szkołą lub placówką ocenę efektów i współpracę przy opracowaniu wniosków do dalszej pracy.

Powyższe rozwiązania zaczną obowiązywać od 1 stycznia 2016 r. Do tego czasu stosowanie nowych form wspomaganie jest możliwe, ale nie obowiązkowe.

Wśród nowych regulacji zawartych w przepisach w sprawie zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradni specjalistycznych, wyróżnić należy również doprecyzowanie zadań poradni dotyczących wsparcia przedszkoli i szkół we właściwej organizacji kształcenia dzieci i młodzieży niepełnosprawnych. Może ono być realizowane jako współpraca w określaniu nie tylko niezbędnych warunków do nauki, ale także sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych, w tym z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych.

W dniu 28 lutego 2013 r. podpisane zostało również rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowych zasad działania bibliotek pedagogicznych, w którym do zakresu ich działalności wprowadzono ww. zadania związane z organizacją i prowadzeniem wspomaganie szkół i placówek oraz sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli i dyrektorów szkół (Dz. U. poz. 369).

Wyżej opisane wspomaganie powinno sprzyjać podnoszeniu poziomu osiągnięć uczniów i wyrównywaniu szans edukacyjnych uczniów, w tym uczniów niepełnosprawnych, opierać się na efektach kształcenia, w szczególności wynikach ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej szkoły lub placówki, oraz wynikach sprawdzianu i egzaminów zewnętrznych.

Wprowadzane zmiany zwiększą dostępność form doskonalenia zawodowego dla nauczycieli wszystkich typów szkół i placówek. System wspomaganie szkół i placówek umożliwi dostosowywanie oferty placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz bibliotek pedagogicznych do rzeczywistych potrzeb danej szkoły lub placówki, a wprowadzenie nowych długofalowych form wspomaganie - w ramach których nauczyciele nie tylko zdobędą potrzebną im wiedzę i umiejętności, ale również otrzymają pomoc w wykorzystywaniu tej wiedzy i umiejętności w pracy zawodowej - zwiększy motywację nauczycieli do aktywnego uczestnictwa w doskonaleniu zawodowym.

Uprzejmie informuję, że MEN współpracował również z Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego nad opracowaniem nowego rozporządzenia w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela.

Od roku akademickiego 2012/2013 uczelnie prowadzą studia oraz studia podyplomowe w ramach modułów kształcenia na podstawie przepisów określonych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (Dz. U. z 2012 r., poz. 131). Zmieniając standardy kształcenia nauczycieli, założono, że każdy absolwent studiów wyższych zrealizowanych na podstawie przepisów ww. rozporządzenia będzie posiadał przynajmniej w stopniu podstawowym wiedzę pedagogiczną i psychologiczną, w tym w zakresie wychowania, z uwzględnieniem przygotowania do pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Przepisami ww. rozporządzenia założono, że po zakończeniu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela absolwent m.in. posiada wiedzę psychologiczną i pedagogiczną pozwalającą na rozumienie procesów rozwoju, socjalizacji, wychowania i nauczania – uczenia się, w tym m.in.: specyfiki funkcjonowania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

MEN podejmuje również działania adresowane do nauczycieli, dyrektorów przedszkoli, szkół i placówek, organów prowadzących szkoły oraz sprawujących nadzór pedagogiczny, mające na celu efektywne wspieranie dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami.

W latach 2010 – 2011 MEN w partnerstwie z Akademią Pedagogiki Specjalnej realizował projekt systemowy „Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi” o wartości 7 240 000 zł.

Celem projektu było zapewnienie świadczenia pomocy psychologiczno-pedagogicznej jak najbliższej dziecku/uczniowi, w środowisku jego nauczania i wychowania, tj. w przedszkolu, szkole i placówce oświatowej oraz poprawa jakości systemu kształcenia i wychowania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. W ramach projektu opracowano model pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Przeprowadzono szkolenia dla 489 liderów zmian w zakresie: nowego modelu pracy z dzieckiem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, nowych zadań szkół w pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz przygotowania nauczycieli do rozpoznawania ryzyka specyficznych trudności w uczeniu się (w ramach tych działań opracowano materiały i ankiety). Liderzy zmian przeprowadzili spotkania konsultacyjno-informacyjne na obszarze całej Polski dla przedstawicieli kadry zarządzającej i pedagogicznej, w których uczestniczyło ponad 50 tys. osób.

W ramach projektu opracowane zostały również materiały dydaktyczne dla dyrektorów, nauczycieli i rodziców, wspomagające w pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami, w tym z uczniem niepełnosprawnym:

- „Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Materiały szkoleniowe część I”;
- „Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Materiały szkoleniowe część II”;
- „Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Materiały dla nauczycieli”;
- „Specjalne potrzeby dzieci i młodzieży. Prawne ABC dyrektora przedszkola, szkoły i placówki”;
- „Specjalne potrzeby edukacyjne dzieci i młodzieży. Praca zespołu nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i specjalistów prowadzących zajęcia z uczniem w przedszkolach, szkołach i placówkach”;
- „Moje dziecko w przedszkolu i szkole. Poradnik dla rodziców uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi”;
- ulotka informacyjna dla rodziców.

Materiały zostały nieodpłatnie przekazane za pośrednictwem kuratoriów oświaty do przedszkoli, szkół i placówek, są także dostępne na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej i Ośrodka Rozwoju Edukacji oraz na portalu edukacyjnym Scholaris do bezpłatnego pobrania.

W 2012 r. w ramach realizacji Rządowego Programu „Bezpieczna i przyjazna szkoła” Ministerstwo Edukacji Narodowej przeprowadziło otwarty konkurs ofert na realizację zadania publicznego pn. „Edukacja włączająca w kształceniu uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkołach ogólnodostępnych, z oddziałami integracyjnymi

i integracyjnych”. Celem konkursu adresowanego do jednostek samorządu terytorialnego, które prowadzą przedszkola, szkoły i placówki oraz organizacji pozarządowych oraz podmiotów, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, było wyłonienie najkorzystniejszych ofert podmiotów, które zrealizują w szkołach ogólnodostępnych, z oddziałami integracyjnymi oraz szkołach integracyjnych, projekty upowszechniające ideę edukacji włączającej. Na realizację powyższego zadania przeznaczono środki publiczne w wysokości 1 900 000 zł. W konkursie otrzymało dofinansowanie 48 podmiotów. Zrealizowane projekty były adresowane do uczniów, w tym uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, od II do IV etapu edukacyjnego, którzy uczęszczają do tych szkół oraz ich rodziców i nauczycieli.

W roku 2013 MEN planuje ogłoszenie otwartego konkursu ofert na realizację zadania publicznego pn.: „Szkoła przyjazna i bezpieczna dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – projekty promujące i upowszechniające działania z obszaru bezpiecznego i efektywnego funkcjonowania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkołach ogólnodostępnych i integracyjnych, wspierające indywidualizację kształcenia oraz kształtowanie przyjaznego i bezpiecznego klimatu społecznego w szkole”, gdzie grupą docelową konkursu będą uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym uczniowie niepełnosprawni.

Obecnie trwają prace nad przygotowaniem projektu systemowego, planowanego do realizacji na lata 2013 – 2014, adresowanego do poradni psychologiczno-pedagogicznych o wartości 19 830 000 zł. Celem tego projektu będzie doposażenie poradni w nowoczesne narzędzia do diagnozy i terapii, doskonalenie pracowników poradni w zakresie umiejętności diagnostycznych i terapeutycznych oraz opracowanie i upowszechnianie standardów pracy poradni, w tym w zakresie diagnozy i terapii dzieci niepełnosprawnych.

Natomiast w nowej perspektywie finansowej na lata 2014-2020 planuje się realizację projektów, których celem będzie wsparcie szkół w zakresie indywidualizacji pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Projektowane działania umożliwią pozyskanie przez przedszkole, szkołę lub placówkę sprzętu specjalistycznego, pomocy i środków dydaktycznych, koniecznych do rozpoznawania potrzeb, wspomagania rozwoju i prowadzenia terapii dzieci i młodzieży. Kadra pedagogiczna przedszkoli, szkół i placówek zostanie przygotowana do efektywnego stosowania pomocy dydaktyczno-naukowych w pracy z dziećmi i młodzieżą ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, co umożliwi organizowanie i udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej odpowiednio do rozpoznanych indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dzieci i młodzieży.

MEN współpracuje ponadto z partnerami społecznymi w zakresie wspierania projektów służących przygotowaniu nauczycieli do pracy z dziećmi i młodzieżą ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

W 2013 r. MEN objął honorowym patronatem projekt Instytutu Tyflogicznego Polskiego Związku Niewidomych, realizowany we współpracy z Fundacją Perkins (USA) pn. *„Doszkalanie specjalistów zajmujących się dziećmi niewidomymi i słabowidzącymi z dodatkowymi ograniczeniami do 12 roku życia, które pozostają bez właściwego wczesnego wsparcia i edukacji szkolnej”*.

Projekt ma charakter ogólnopolski. Jego realizację przewidziano w okresie od 1 października 2012 r. do 30 września 2015 r. Celem projektu jest zidentyfikowanie

dzieci i nauczycieli potrzebujących wsparcia, opracowanie programu szkolenia specjalistów wczesnego wspomaganie i nauczycieli, szkolenie specjalistów i nauczycieli dzieci niewidomych z nieprawidłowościami sprzężonymi w wieku od 0 do 12 lat, szkolenie nauczycieli ze szkolnictwa ogólnodostępnego i integracyjnego, przedstawicieli ośrodków doskonalenia nauczycieli oraz poradni psychologiczno – pedagogicznych, doposażenie osób przeszkolonych w pomoce dydaktyczne i rehabilitacyjne dla dzieci niewidomych oraz doposażenie szkół w materiały szkoleniowe.

Planuje się, że projektem objętych zostanie łącznie 210 specjalistów i nauczycieli z całej Polski. Projekt zostanie sfinansowany przez Perkins International przy Perkins School for the Blind w Bostonie (USA).

Zdaniem MEN podjęta przez PZN inicjatywa będzie stanowiła cenne źródło wiedzy dla uczestników projektu w zakresie edukacji dzieci niewidomych i z nieprawidłowościami sprzężonymi.

Ministerstwo Edukacji Narodowej widzi również zasadność podjęcia międzyresortowych działań zmierzających do wypracowania systemowych rozwiązań dotyczących wsparcia osób z niepełnosprawnością od urodzenia do dorosłości.

Powyższy postulat został przedłożony przez MEN Krajowej Radzie Konsultacyjnej do Spraw Osób Niepełnosprawnych, działającej na podstawie art. 42 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* (Dz. U. Nr 123, poz. 776, z późn. zm.), będącej organem doradczym Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych i forum współdziałania, na rzecz osób niepełnosprawnych, organów administracji rządowej, samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych.

W skład Rady wchodzi przedstawiciele organów administracji rządowej, w tym Ministerstwa Edukacji Narodowej, jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych.

Przedstawiciele Ministerstwa Edukacji Narodowej biorą również udział w pracach Polskiej Rady Języka Migowego, Zespołu ds. rozwiązań systemowych na rzecz osób niepełnosprawnych, powołanego przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej oraz grupy roboczej ds. ujednoczenia rozwiązań oraz szkoleń i informacji nt. standardów postępowania dotyczących zaburzeń dzieci wieku rozwojowego, koordynowanej przez Ministra Zdrowia.

Ministerstwo Edukacji Narodowej podejmuje również działania na rzecz zapewnienia szerokiego udziału rodziców, w tym rodziców dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, w decydowaniu o funkcjonowaniu szkoły. W 2012 r. zostało zorganizowane Forum Rodziców przy Ministrze Edukacji Narodowej jako pole dialogu, umożliwiające wpływanie na kierunek polityki oświatowej przez organizacje grupujące rodziców uczniów. Jedno ze spotkań Forum zostało poświęcone problematyce kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Rezultatem współpracy z Forum Rodziców jest m.in. zebranie postulatów rodziców odnośnie funkcjonowania szkoły, tematów szkoleń dla rodziców, opracowanie poradnika dotyczącego działalności rodziców na terenie szkół, podjęcie prac nad opracowaniem poradnika dla rodziców dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami, zawierającego informacje o możliwych sposobach wsparcia dzieci i młodzieży niepełnosprawnych i ich rodzin. Aktualnie w Ośrodku Rozwoju Edukacji trwają prace nad opracowaniem poradnika we współpracy z Ministerstwem Zdrowia

i Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej.

Wśród rezultatów Forum należy wyróżnić przeprowadzenie szerokiej dyskusji na temat miejsca dziecka niepełnosprawnego w systemie oświaty, wraz z propozycjami odpowiednich zmian systemowych, zapewniających takim uczniom jak najlepszą opiekę i wsparcie rozwoju.

Wyrażam nadzieję, że przedstawione powyżej informacje potwierdzają, że kwestie kształcenia uczniów z niepełnosprawnościami leżą w obszarze szczególnej troski i zainteresowania Ministra Edukacji Narodowej.

2 wypracowaniami sześcioletku

upoważnienia
MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ
Tadeusz Sławecki
SEKRETARZ STANU